

گفت و گوی تمدنها

● آشنایی مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدنها /
گفتگو با محمدتقی قزلسفلی

درباره مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها

در گفت‌وگو با محمدتقی قزلسفلی
دبیر شورای علمی و مدیر انتشارات «مرکز»

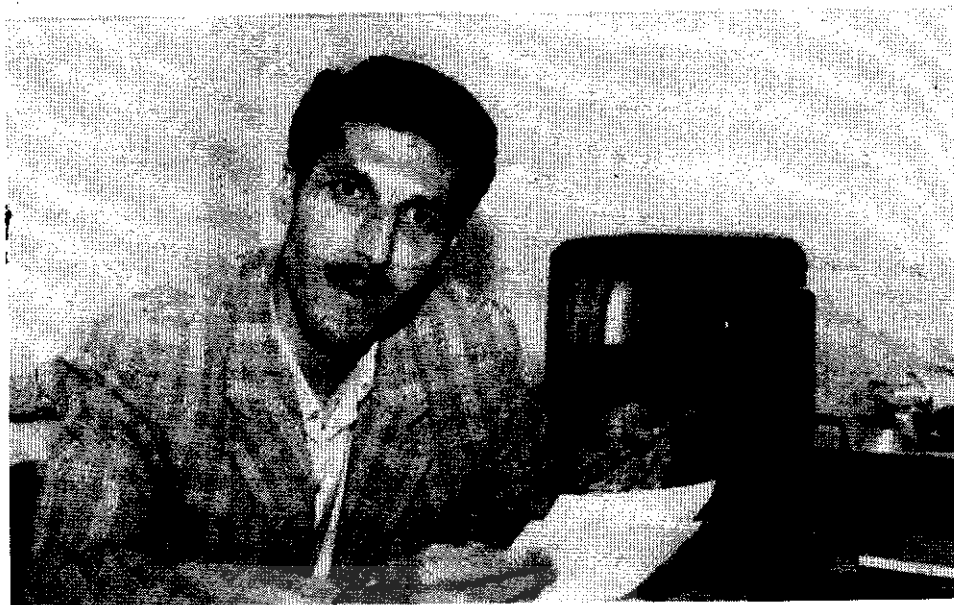

مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی تمدن‌ها

۳۰۴

□ تقریباً سه سال است که از تأسیس «مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها» می‌گذرد. در این مدت «مرکز» تلاش کرده است تا به اشکال و راه‌های مختلف در زمینه جریان‌سازی گفتگوی میان فرهنگها و تمدنها فعالیت کند. به هر حال تأسیس این مرکز و راه‌اندازی بخش‌های مختلف در این نهاد، مثل شورای علمی و انتشارات، این انتظار را در سطح نخبگان و جامعه ایجاد کرده است تا شاهد نتایج فعالیت شما باشند. از شما به عنوان یکی از مسئولین این «مرکز» درخواست می‌کنیم تا درباره فعالیت‌های «مرکز» به خوانندگان «بخارا» توضیحاتی ارائه دهید؟

- فکر می‌کنم مناسب باشد تا قبل از ورود به بحث درباره ساختار اداری و اهداف «مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها» مقداری در خصوص خود این مقوله که واجد اهمیت ویژه‌ای است، صحبت کنم. در نگاهی اجمالی به مرفولوژی کنونی جهان معاصر که حاصل تعارضات ایدئولوژیک پس از قرن بیستم است، ما شاهد نوعی حرکت جمعی به سمت تعامل و امنیت دسته‌جمعی هستیم. البته حوادث و اتفاقاتی پس از جنگ سرد این موضوع را اثبات می‌کنند. در حقیقت گفتگوی تمدن‌ها نقطه عزیمت خود را از همین جایگاه هستی‌شناختی درباره «جهان زیست» آدمیان آغاز می‌کند. از سوی دیگر در حوزه نظریه‌پردازی، مقوله «گفتگو» خود را در مقابل ایده «تعارض و درگیری میان تمدن‌ها» تعریف می‌کند. می‌دانید که ساموئل هانتینگتون،

● محمدتقی قزلسفلی دبیر شورای علمی و مدیر انتشارات مرکز گفتگوی تمدنها

استاد مطالعات استراتژیک، در تابستان سال ۱۹۹۳ در نشریه امور خارجی Foreign Affairs Journal مقاله‌ای نوشت و در آن مدعی شد که تمدن‌ها پس از گذاری‌های مختلف و چالش‌های متعدد در مرحله‌ای جدید از کشمکش قرار گرفته‌اند که البته با مفهوم جدیدی از - تمدن و نظم نوین جهانی همراه شده است. طبعاً برای همین دوره است که هانتینگتون می‌گوید به دلیل آن که رقبای اصلی از میان رفته‌اند، دیگر برخورد تمدنها، به شکل برخورد در مرزهای عقیدتی شکل می‌گیرد؛ تعارض میان اسلام و مسیحیت و...

□ بنابراین گفتگوی تمدنها در مقابل نقطه صفر دیالوگ، از چشم‌اندازی سخن می‌گوید که امیدواری به آینده تمدنها از مبانی اصلی آن است؟

- دقیقاً ببینید من در این مورد، از دیدگاههای کارشناسی امروزه مدد می‌گیرم که بر آن اساس دیگر نمی‌توان میان تمدن‌های مختلف، مرز مشخصی کشید. این دوران مدتهاست که به پایان رسیده است. شما وقتی به حادثه ۱۱ سپتامبر نیویورک با آن ابعاد فاجعه‌آمیز نگاه می‌کنید، اولین احساس عجولانه که به شما دست می‌دهد - احساسی که ممکن است بسیاری آن را تأیید کنند - این تصورات که گویی مرزهای تعامل و هم‌اندیشی به شیوه‌ای که هانتینگتون مدعی است، کم‌رنگ شده است اما واقعیت، روی دیگر سکه است و آن عبارت از این است که «جهان -

زیست» های امروزی ما درست به واسطهٔ چنین حادثه‌های سخت به یکدیگر خورده و خطراتی که تمدن‌های همجوار ما را تهدید می‌کند به یک معنا خطری علیه تمدن ما نیز خواهد بود. ما بیش از گذشته به سمت «تشابه زندگی و تفکر» حرکت کرده‌ایم. علیرغم اینکه با دنیایی از کثرت‌ها که البته از واقعیات جهان پست مدرنی است مواجهیم، اما ما باز به یک فرهنگ حقوق بشری برتر اعتقاد داریم و میزان آسایش و سعادت را درست بر همان اساس تعریف می‌کنیم.

از سوی دیگر دنیای امروزی تعریف مستقل از تمدن را زیر سؤال برده و به این معنا، دیگر نمی‌توان ادعا کرد که هر کشوری بر مدار تمدن خودش می‌چرخد. اکنون هر کشور در مجموع دور مدار تمدن جهانی می‌چرخد. جهانی که به قول مانوئل کاستلز فضایی شبکه‌ای گرفته است. در این شرایط برداشت ما از «دموکراسی» نیز، دچار تغییر شده است. ما به دورانی از ملموس بودن و تجربی شدن حکومت ملت‌ها گام گذاشته‌ایم پس یک بخش نظری گفتگوی تمدنها بهره‌گیری از قدرت بالقوهٔ حکومت مردم برای افزایش قدرت دیالوگ میان تمدن‌هاست. مثلاً «اینترنت» این امکان را تسهیل کرده است. امروزه می‌بیند که هر اتفاقی که در جایی از دنیا رخ می‌دهد، بلافاصله بعد، دیگران از آن مطلع می‌شوند.

□ در این چشم‌اندازی که از جغرافیای فرهنگی ارائه کردید، «مرکز» به چه شیوه‌ای خود را در جریان‌سازی گفتگوی تمدنها، شریک می‌کند؟

- طبعاً مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدنها، نهادی نخبه‌گراست که از منظر ایجاد فضای مناسب برای نظریه‌پردازی فعالیت می‌کند. امکان موفقیت نظری این «گفتمان»، مشروط به میزان فعالیت ما در حوزهٔ نظریه‌پردازی خواهد بود. پس می‌توان چنین مسئولیتی را از منظر روشنفکری تحلیل و تفسیر کرد. روشنفکران و اهل اندیشه و البته تمام آنهایی که به شکلی علاقهٔ خود را به توسعه و تحول گفتمان حاضر نشان داده‌اند، همان حاملان فرهنگی هستند که مجدداً بر اهمیت آنها در کاهش آلام بشر، و ایجاد زمینه برای کاهش جنگ، خشونت و درگیری‌های قول و قبیله‌ای و دینی تاکید می‌شود.

□ تعبیر امروزی از فضای فکری و اجتماعی بشر به عنوان «عصر فرهنگ» هم به همین معناست.

- بله! عصر فرهنگ، زمینهٔ نوعی تمایز میان دوران مختلف حیات تمدنی را تیز برای انسانهای امروزی ایجاد کرده است. به عبارت دیگر، انسان از منظر فرهنگی، در سه دورهٔ تاریخی زیسته است. دورهٔ اول عبارت بود از سلطهٔ طبیعت بر بشر که او نمی‌توانست هیچ کاری در قبال طبیعت

گزارش گفت و گو

مرکز بین‌المللی گفت و گو ی تمدن ها - سال اول - شماره هفتم - نیمه دوم اثر ۱۳۸۰

گفت و گو ی تمدن ها در فرهنگ اسلامی
 گزارشی از سومین بزرگداشت روز
 حافظ بر پیشانی بستان
 دیدار نمایندگان کارکنان های دانشجو و
 گفت و گو ی تمدن ها با دکتر مهاجرانی
 گزارشی از همایش گفت و گو ی تمدن ها
 چالش ها و افق های جدید با نظر به
 حوادث اخیر آمریکا
 جایگاه ایران در گفت و گو ی تمدن ها
 گزارشی از بررسی کتاب جدید خاتمی
 در برنامه زنده رادیویی روسیه
 گفت و گو با پروفسور اهلرژ - چهارم ایدان
 و ایران ششمین المانی

انجام دهد. نه می توانست گفتگو کند و نه بر فرآیندی تاثیر می گذاشت. دوران دوم، دوره سلطه بشر بر طبیعت بود. یعنی انسان وقتی به تکنیک دست پیدا کرد توانست طبیعت را مقهور خودش سازد. و امروزه که دوران سوم همچنان ادامه دارد، ما در پی بازسازی تمدن از طریق فرهنگ و حاملان فرهنگی هستیم. در واقع امروز فرهنگ با ابزارهای مختلفی که در اختیار انسان ها گذاشته کمک موثری کرده است تا امکان گفت و گو و مفاهمه میان ملت ها رونق گیرد. گفتگوی تمدن ها تنها در چنین شرایط مناسب فرهنگی است که امکان رشد و بالندگی پیدا می کند.

□ در مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن ها، بخش نظری چه فعالیت هایی را در این زمینه اساس کار خود قرار داده است؟

- شورای علمی مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن ها، که بخش مهم نظریه پردازی نیز محسوب می شود، به همراه ۹ گروه علمی در این راستا فعالیت های مختلفی را شروع کرده است. نه گروه علمی شامل: علوم سیاسی، علوم اجتماعی، تاریخ و تمدن، ادیان، فلسفه، جغرافیا، هنر، معماری و شهرسازی و ادبیات از جمله این گروه های علمی هستند که از طریق بحث های مختلف نظری در جلساتی که با صاحب نظران رشته های خود دارند و در جریان سازی و تقویت

مبانی تئوریک گفتگوی میان تمدنها تلاش می‌کنند. یک نتیجه چنین نشست‌هایی، امکان تصویب و به جریان افتادن طرح‌های پژوهش است که ممکن است در حوزه‌های مختلف فلسفه، سیاست و دین اجرا شود. به همین دلیل در حال حاضر ما در مرکز بیش از ده طرح پژوهشی و تحقیقاتی قابل توجه را که اکثراً از سوی کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه فرهنگ و تمدن ارائه شده است را تصویب کرده و مورد حمایت قرار داده‌ایم.

البته ناگفته نماند گروه‌های علمی در کنار کمک به تقویت زمینه پژوهشی و تحقیقی این فرایند، در حوزه‌های دیگر نیز فعالیت دارند؛ مثل معرفی سایت‌های تحقیقاتی یا مراکز تحقیقاتی مرتبط با فرهنگ و تمدن، کمک به شناسایی کارشناسان و اساتید این حوزه‌ها در ایران و جهان، برگزاری همایش‌ها و سمینارهای مختلف داخلی و خارجی از ارتباط با گفتگوی تمدنها و همین‌طور شناسایی آخرین آثار چاپ شده در این زمینه.

□ به شناسایی آثار برجسته در حوزه فرهنگ، تمدن و دین اشاره کردید. می‌خواستیم بپرسیم که «مرکز» در زمینه نشر کتاب چه فعالیت‌هایی را انجام داده و در حال انجام است؟

۳۰۸

- بله! یک وجه از برنامه‌ها و اهداف «مرکز» ضمن شناسایی آثار برجسته منتشر شده در این حوزه، در واقع چاپ آثاری به زبان فارسی است. واحد انتشارات در «مرکز» عهده‌اهداف خود را در زمینه چاپ کتاب با موضوع گفتگوی تمدنها با همکاری ناشران مجرب و علاقه‌مند پیش می‌برد. به یک معنا کار نرم‌افزاری به شکل شناسایی آثار خوب، تأیید کیفی و اهمیت آثار در مرکز صورت می‌گیرد و ناشران از طریق کمک‌هایی که مرکز در اختیار آنها می‌گذارد، در این چارچوب فعالیت می‌کنند. ما با توجه به همین زمینه بود که تقریباً صد عنوان کتاب را برای چاپ در سال ۱۳۸۰ و نیمه اول سال ۱۳۸۱ با ناشران به توافق رسیده و قرارداد منعقد کرده‌ایم. در این مجموعه آثار تالیفی و ترجمه در حوزه فلسفه، سیاست، علوم اجتماعی، هنر و ادبیات و دین به چشم می‌خورد که به یک معنا تنوعی را در حوزه‌های مختلف نظری نشان می‌دهد.

□ اگر ممکن است به ناشرانی که در این مجموعه با شما همکاری داشته‌اند اشاره کنید؟

- در میان اولین ناشرانی که از همکاری با مرکز در چاپ کتاب استقبال کردند، انتشارات هرمس بود که همکاری با «مرکز» را با چاپ چند کتاب از سال گذشته آغاز کرد و در حال حاضر نیز با مجموعه متنوعی از آثار در حوزه ادبیات (به صورت دو زبانه)، کودکان و نوجوانان و نیز آثاری

"The reason behind some regional crises is the lack of mutual recognition among the Islamic countries," Dr. Mubajirani told the visiting Kuwaiti ambassador.

"It is in the cradle of faith and civilization" stated prominent Indian theologians and scientists from Korea in a talk with ICTDAC president.

"Islam is religion of dialogue and logic," stated head of the Assembly for Proximity of Islamic Sects.

Two Iranian films screened at UN headquarters in Geneva on the occasion of the Year of Dialogue among Civilizations.

Report: A collection of essays from Seton Hall University students on their personal experiences and impressions of Dialogue among Civilizations and cultures.

REPORT ON DIALOGUE

Internal bulletin - Vol. 1, Issue 17 - International Centre for Dialogue Among Civilizations - December 15, 2001

۳۰۹

در حوزه فلسفه و فرهنگ به همکاری خود ادامه می دهد. در گام بعدی ناشران دیگری نیز به این مجموعه پیوستند؛ انتشارات فرزانه روز با چندین اثر که البته تعدادی از آنها نیز اکنون در «مجموعه گفتگوی تمدها» منتشر شده است و بعد انتشارات قصیده با مجموعه آثاری در حوزه فلسفه اسلام و غرب در این حوزه با ما همکاری دارند.

موسسه پژوهشی نگاه معاصر نیز چندین اثر در حوزه ادیان را با همکاری ما منتشر خواهد نمود که تعدادی از این آثار، متون دینی هستند که فکر می کنم برای علاقه مندان حوزه پژوهشی دین بسیار مفید باشد.

□ آیا در این همکاری نظر با ناشران خاصی دارید؟

- البته تلاش ما برای همکاری با ناشران، با توجه به حوزه تخصصی و تجربه این همکاران فرهنگی است، اما خوب طبعاً ما در این همکاری ناشرانی را داریم که بالای بیست عنوان کتاب را در پروسه چاپ دارند و یک ناشر تازه مثل «گام نو» را نیز داریم که با یک کتاب برای چاپ با «مرکز» همکاری می کند. دیگر ناشران در حال همکاری با ما عبارتند از: ثالث، آگه، طرح نو، خوارزمی، کارنامه، دفتر پژوهش های فرهنگی و هیرمند.

برخورد فرهنگها

برنارد لوئیس

ترجمه

بهمن دخت اویسی

آشتی تمدنها

راهنمای برای صلح جهانی در قرن بیست و یکم

رومان هرتزوک

ترجمه

هرمز همایون پور

□ فکر نمی‌کنید مناسب باشد که واحد نشر مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدنها، اساس کار خود را به چاپ آثار ماندگار کلاسیک در حوزه فرهنگ، تمدن و دین معطوف سازد؟

- بله! به نکته خیلی مهمی اشاره کردید. اتفاقاً از بدو آغاز فعالیت نشر در «مرکز» ما تلاش کردیم تا در ترجمه بخشی از آثار کلاسیک سرمایه‌گذاری کنیم که ناشران با قدرت مالی که در اختیار دارند، این توان را نداشته باشند. ما در همین چارچوب اولین جمله از کتاب «تاریخ بشر» یونسکو را با نشر نی برای چاپ آماده می‌کنیم. همچنین در همکاری با انتشارات توس تصمیم داریم تا مجموعه ده جلدی، «یونانیان و بربرها» اثر برجسته امیر مهدی بدیع را به فارسی برگردانیم. به هر حال ما هنوز در آغاز راه هستیم، و امیدواریم برای سال آینده، از طریق معاونت و همکاری با ناشرانی که خود نیز علاقه جدی به چاپ آثار کلاسیک و ماندگار در این حوزه دارند را تسریع نمائیم. ناگفته نماند ناشران نیز می‌توانند در این مجموعه به کمک مرکز گفتگوی تمدنها بشتابند و ما از همکاری با آنان استقبال می‌کنیم.

□ برای شما و ریاست محترم مرکز آقای دکتر مهاجرانی در هدفی که در پیش گرفته‌اید، آرزوی موفق داریم.